

NESODDEN
HISTORIELAG

Årsskrift 1991

Innhold:

Side 2	Randi Moe, formann:
Nesodden Historielag
Side 4	Lars Næverlid:
Om slakting på Nesodden
Side 8	Gunnar Falck Olsen:
Nesodden Amatørorkester
Side 16	Lars Næverlid:
Fiske i Bundefjorden
Side 23	Bergliot Løes:
Nesodden Helselag
Side 32	Randi Moe:
Spro
Side 41	Randi Moe:
Blylaget

Forsiden: Issag og issaks fra Blylaget

Baksiden: Lyseslukker og gaffel fra Gjøfjell

Sats, repro og layout: Tordis Rindal Whist

Trykk: Follo Grafisk Nye A/S

Nesodden Historielag's emblem er tegnet av Peter Krauskopf

Randi Moe:

Nesodden Historielag

har i dag 179 medlemmer, en økning fra siste årsmøte på 18.

Styret har bestått av: Randi Moe formann, Lars Næverlid nestformann, Kirsten Gullerud sekretær, Sven Nordal kasserer, Torolf Lundgren og Tordis Rindal Whist styremedlemmer.

De to første varamenn, Osvald Granerud og Gunnar Falck Olsen er innkalt til styremøtene.

Det er avholdt 5 styremøter og et åpent møte . Follo historie- og museumslag og Nesodden Historielag besøkte 11/2-91 Nesodden kirke. Aasmund Løes fortalte om kirken. Deretter var det møte i Nesodden E-verks lokaler hvor informasjonssjef Per Johnsen fortalte om E-verkets historie.

Videre ble det 23/4-91 holdt et møte der Harald Vinge fra Lokalhistorisk Institutt på Blindern orienterte om hvordan man går frem når en ny bygdebok skal lages.

I likhet med tidligere år er det også i sommer arrangert to rusleturer. I juni vandret vi på Solberg. Herman Løvenskiold fulgte med og fortalte om vegetasjon og om fuglelivet i området.

I september startet turen fra Myklerud Sportsplass. Per Wetlesen og Arne Eriksen fortalte om de forskjellige steder vi passerte. Med sitt inngående kjennskap til området og sin fortellerevne ble også dette en interessant tur. Ved Tjernesbråten sto speiderne klar til å servere kaffe.

Begge turene samlet mange deltakere. Det viser at interessen for å stifte nærmere bekjentskap med Nesodden utenfor alfarvei er stor.

Odd Gulbrandsen, Gunnar Gulli og Sigurd Haanshus reparerte i sommer taket på klokketårnet, Signalen, slik at det nå er i god stand.

Arbeidet med oppbygging av et bildearkiv er fortsatt. Nå ser det imidlertid ut til at vi må søke andre ordninger når det gjelder avfotograferingen om dette arbeidet skal fortsette. Kanskje er det andre av medlemmene som kan påta seg dette?

Årsmøtet 1990 vedtok at det skulle arbeides med å skaffe til veie økonomi så Nesodden Historie, bind II, kan settes i arbeide. Årsmøtet 1990 vedtok å sette av kr. 25.000.- som startkapital.

Det er sendt ut skriv med anmodning om støtte til formålet fra bedrifter, forretninger osv. A.M. Løes A/S har bevilget kr. 10.000.-, Nesodden Energiverk kr. 25.000.-, Statoil kr. 5.000.-, Nesodden Lions Club kr. 5.000.-, Follo Postdistrikt kr. 1.000.-.

Formannskapet har underrettet om at det er bevilget kr. 25.000.-. Beløpet er ikke blitt tilsendt til tross for puring.

Det blir sendt nye søknader i løpet av høsten.

Foruten styret er Arne Eriksen trukket inn i det forberedende arbeidet.

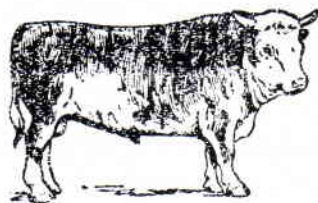
Fra kommunens tekniske etat er vi forelagt forslag til reguleringsplaner og har avgitt uttalelse til disse.

Samarbeidet i styret har fungert godt. Det er også en forutsetning for at de mange og store oppgaver vi arbeider med kan bli løst.

Vi ønsker nye medlemmer hjertelig velkommen.

Lars Næverlid:

Om slakting på Nesodden

elt frem til 10-20 år etter krigens slutt, var det vanlig med husdyr på gårdene. På de fleste bruk var husdyrholdet allsidig og blandt de eldste var rester av den tradisjonelle naturalhusholdningen i hevd. Det vil si at en skulle være selvhjulpen og selvforsynt med det meste.

Det viktigste var kanskje tilberedning og oppbevaring av kjøtt og fleisk.

På Gullbjørnrud i Frogn bor nå en 83 år gammel arbeidets adelsmann og han fortalte meget interessant og beredvillig om de forgagne tider.

Allerede som 10-11 åring jaktet Asbjørn Svendsen på ekorn. Etterhvert gikk han gradene til orrfugljakt, og senere da han anskaffet seg hund, ble det harejakt og også årlig 6-7 rådyr. Fra 1935 (med unntak av krigsårene), har han hvert år skutt en eller flere elger. Den største var 325 kg. tung.

På Store Rud var det 3000 høns og ca. 2000 gris. Vestlendingen Hausken var sjefsrøker og slakter. Asbjørn fikk begynne der i ung alder som hjelpe- og læregutt. I sesongen ble det daglig slaktet 40-50 gris og all løfting var manuell. Tarmene ble surret rene over en trommel, og disse sammen med slakt, blod og innmat, ble sendt til Oslo.

18 år gammel var han utlært, og han husker godt første grisen han slaktet alene. Det var på Kopperud i Frogn. Vel var han litt spendt og nervøs, men det gikk bra. Bra har det bestandig gått, til og med da han ble sittende på hornene til en

stor okse på Lindebråten. Det er viktig å være helt rolig slik at dyrene ikke får følelsen av stress eller mas.

Han hadde nordre Frogn og store deler av Nesodden som sitt distrikt. Det kunne ofte bli slitsomt enten på sykkel eller ski, særlig i snøvær. Årlig slaktet han ca. 700 dyr, hvorav henimot 200 til jul. Betalingen var 75 øre pr. gris og 2 kroner pr. stk. for hest, ku og okse. Ved siden av å drive sin gård, arbeidet Asbjørn 36 år som sagmester på Nesodden Sag og Høvleri, slik at all slakting foregikk etter arbeidstid. Da ble det ikke snakk om 37 timers uke, - heller det dobbelte.

For å holde grisen sin skjult for tyskerne og forsyningsmyndighetene, var det en som hadde foret og stelt dyret i gjødselkjelleren. Der måtte den også slaktes. All slakt skulle kontrollveies og oppgave innberettes til det offentlige. Dagen etter slakting av en villa-gris skulle han veie slaktet. Grisen var da delt i fire parter og midten (det meste av ribben og kotlettene) var fjernet før veiing i den tro at slakteren ikke skulle oppdage dette.

Når slakteren kom til gårds, var det meget som måtte være vel forberedt. Var det for eks. lite kvinnehjelp på en gård, måtte det ofte nabosamvirke til. Saltbaljer måtte være rengjort og stått en tid med einerlåg (bresk), - det samme med rulle- og syltepresse. Kjøttkvernkniver måtte være hvasse, det samme med andre kniver og redskap som skulle benyttes.

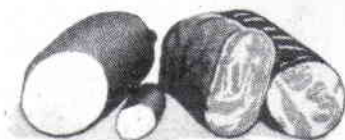
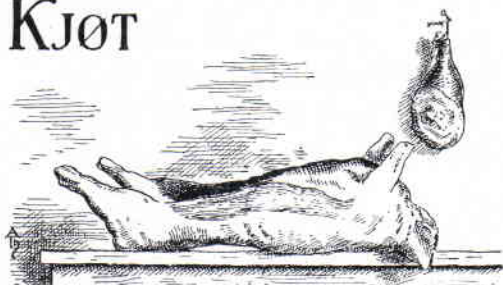
Skolevannet til gris skulle være 63 °C hvis busta skulle slippe ordentlig. Det måtte slakteren bestandig regulere for grisen skulle jo være glattbarbert.

Første jobben var å røre godt i blodet så det ikke levret seg. Det skulle senere bli blodpølse,

pudding og klubb. Diverse tarmar ble tømt og vrenget, var det sne, ble de tråkket rundt og rundt mange ganger med føttene. Kalosjer med slitt og glatt såle var det beste. Hvis det ikke var sne, ble tarmene tråkket rene i sagflis, for til slutt å bli skrapet med kniv og saltet.

Etterhvert som produktene ble ferdige, ble tarmene fylt med forskjellig innhold, - til påleggspølse, middagspølse og hakkepølse (lungemos). De tykkeste tarmene ble brukt til blodpølse.

KJØT

Videre skulle det syes rull og lages sylte. Det skulle males mange ganger med handkraft på kjøttkvern, til medister- og kjøttfarse, stekes kaker og hermetiseres på Norges- eller Løveglass. Fryserer fantes jo ikke, slik at det som ikke ble saltet måtte hermetiseres på glass, som for eks. koteletter og bankebiff. Skulle det lages "benløse fugler", måtte en knekke margben for å få ordentlig marg i fuglene.

Etter krigen ble det vanlig at kjøtthandleren malte og spedde farsen med motorisert kvern. I dag er det vanlig at produsentene sender levende dyr til de sentrale slakteriene og får det ønskede antall kilo i retur. Dette går vanligvis rett i fryseren.

Da bondekonene hadde ansvar for dyrestell, ungeflokk og ofte en stor husholning, er det forståelig at de måtte ta natten til hjelp i slaktestriden.

Noen få holder fortsatt på tradisjonen og vår venn Asbjørn Svendsen er allerede bestilt for å slakte to griser til jul.

Vi har allerede nevnt at Asbjørn ved siden av å drive sin gård og være hjemmeslakter, arbeidet 36 år på Nesodden Sag og Høvleri. Før den tid var han med på en ambulerende sag i 5 år. Da skar de gjennomsnittlig ca. 3000 kbm. årlig på Flateby, Skyssrud i Frogn, Børrebråten i Hvitsten og på Gjøfjell ble det permanent med en årlig produksjon på 7000 kbm.

Asbjørn Svendsen har opplevd meget og vært med på avviklingen av hjemmeslakting og oppbygging av moderne trelastindustri.

Gunnar Falck Olsen:

Nesodden Amatørorkester

På ekstraordinær generalforsamling den 11. juni 1990, ble det fattet formelt vedtak om å nedlegge Nesodden Amatørorkester. Det hadde da eksistert i nærmere 44 år, idet det ble stiftet den 8. november 1946.

I realiteten hadde den musikalske virksomheten opphørt allerede ved årsskiftet 1983/84, bortsett da fra at orkesteret har opprettholdt tradisjonen fra 1964 med å spille på Sunnaas sykehus hver julaften, sammen med andre musikere fra Nesodden, såvel amatører som profesjonelle og med opptreden av forskjellige instrumental- og vokalkunstnere.

Nesodden Historielags formann, fru Randi Moe, har bedt om å få en kort omtale av orkesterets virke til historielagets kommende årsskrift.

Vi etterkommer gjerne denne anmodning og skal forsøke å fatte oss i korthet. Det kunne unektelig være fristende å gå mer i detalj om personer og hendelser, men det får eventuelt komme ved en senere anledning.

Vi har allerede nevnt stiftelsesdatoen, men det bør nevnes at orkesteret egentlig hadde sin opprinnelse i en liten gruppe som under krigen ble samlet hos byggmester Kristian Urianstad i hans hjem på Fjellstrand. Dennes datter Elsa spilte piano, kinomusiker, dirigent m.m. Erling Isachsen, smed Kåre Jacobsen spilte violin, lastebileier Willy Karlsen trompet, karrosserimaker Martin Urianstad violin og klarinett og rektor Anders Steinsholt cello.

Det er ikke kjent om dette ensemble noen gang spilte offentlig, men det er nærliggende å tro at musiseringen hadde sam-

menheng med den politiske situasjon, som over hele landet medførte at offentlig opptreden - nær sagt av enhver art - opphørte. Istedet ble det i stor utstrekning arrangert huskonserter med såvel profesjonelle som amatører som utøvere.

Nesodden Amatørorkester 23. mars 1949. Dirigent Max Lindeman.

Orkesterets stiftelsesprotokoll er dessverre noe mangelfull, men rektor Steinsholts bidrag til vårt jubileumsskrift ved 25-års jubiléet gir uttrykk for at det var kontakten med den pensjonerte filharmonikeren Max Lindemann - som hadde landsted og senere bosted på Alværn - som ga opptakten til orkesterets tilblivelse.

Lindemann ble orkesterets første dirigent og holdt ut med oss helt til 1954, han var da 76 år gammel.

Vi regner de foran nevnte personer (unntatt Elsa Urianstad) som de egentlige stiftere, sammen med murmester Ivar Myrvold, lærer Håkon Stenehem, Hildur Andersen (Frogn), lektor Nils Normann Nilsen og muligens ytterligere noen. Orkesteret hadde like etter starten hele 13 musikere, men

allerede pr. 15. april 1947 hele 18, et anselig antall tatt i betraktning at de fleste hørte hjemme på Fjellstrand.

Ved en opptelling foretatt i forbindelse med nedlegningen av orkesteret, har vi funnet ut at ialt 125 amatørmusikere har vært medlemmer av orkesteret i kortere eller lengere tid. Det er grunn til spesielt å nevne ett medlem - nemlig Ivar Myrvold - som har vært medlem helt fra start til slutt. Typisk for hans innsats er at han gjennom alle disse årene bare er registrert med et ubetydelig antall fravær fra øvelsene.

Allerede fra starten innledet orkesteret samarbeide med lokale kor, først med Myklerud Sangkor, senere også med Jaer Sangkor og med Oppegård Mannskor.

Ved Samfunnshusåpningen den 26. september 1964 medvirket det såkalte "Felleskoret" sammen med orkesteret. Det besto av medlemmer fra de fleste korene i Nesodden, samlet for nevnte anledning. Langt de fleste fortsatte i "Nesodden Sangkor" som ble stiftet den 10. mars 1965. Samarbeidet mellom dette koret og orkesteret varte i nærmere 20 år.

Videre fikk vi ved våre tradisjonelle "Adventskonsserter" og "Vårkonsserter" medvirken fra bygdas barnekor, skolekorps, Birgit Richvoldsens ballett o.a.

Allerede fra starten var økonomien et stort problem. Medlemmene skulle betale kr. 5.- pr. år samt kr. 1.- for hver øvelse. Mange mente at dette var for meget, sammenlignet med kontingenten i andre foreninger. Et lyst hode foreslo å verve "passive" medlemmer. Disse skulle også betale kr. 5.- pr. år, men fikk til gjengjeld minst én gratis konsert pr. år. Ikke desto mindre måtte orkesterets første formann Martin Urianstad skyte til med et privatbetalt beløp når det knep som verst.

Et annet stort problem var øvelseslokale. Orkesteret var avhengig av at det fantes et piano der.

Nesodden Amatørorkester (symfonibesetningen) under sin dirigent Sven Nyhus ved åpningen av Samfunnshuset.

Til å begynne med foregikk øvelsene i ungdomslaget "Fremad"s lokale "Breidablikk" på Fagerstrand. Leien ble avgjort ved at orkesteret forpliktet seg til å spille to ganger i året på lagets tilstelninger og til selv å holde brensel til oppvarming av lokalet. Det er forståelig at laget sa opp avtalen.

Fra den 26.10.1948 ble øvelsene flyttet hjem til fru Helga Kilemo, som da overtok pianokrakken. En tid stilte Steinholt sin stue til disposisjon, inntil orkesteret fra 3.4.1951 øvet i Misjonshuset på Fjellstrand frem til desember 1952. Da sto Realskolebygningen på Fjellstrand klar til bruk og vi øvet der inntil vi høsten 1964 kunne flytte til Samfunnshuset i Kongleveien. I perioden 1960/61 hadde vi øvelser, dels på Folkets Hus og dels hos advokat Henry Melhuus. Også han

stilte velvillig opp som pianist en tid.

Orkesterets repertoar var i de første årene begrenset til salongstykker, noe som hadde sammenheng med orkesterets noe beskjedne størrelse og med mangel på notemateriale.

Det vanlige mønsteret på konsertene ble etterhvert noe ensformig for enkelte av medlemmene. Etter mønster fra NRK ble det så forsøkt med musikalsk gjettekonkurranse mellom de forskjellige kretsene på Nesodden. Dette slo meget godt an og samtidig skaffet det hårdt tiltrengte penger i kassen.

Et foreløpig høydepunkt representerte et såkalt "Juleshow", som med deltagelse av diverse lokale amatørkrefter utenfor orkesteret ble oppført hele tre ganger rundt om i ungdomslokalene. Stor jubel vakte et lite syngespill forfattet av orkesterets Nils Henrik Lie: "Nesoddnissen ordner opp".

Her forekom selveste julenissen (Nils Normann Nilsen) og en rekke nissebarn hvorav ett - midt under dansen "måtte nisse".

Det hele endte godt med at styrmannen høyst uventet, kom hjem til familien - nettopp på julaftenen!
Dette var i årsskiftet 1952/53.

Det kommende tiåret skulle bli et slags antiklimaks. Vår dirigent helt fra starten - Max Lindemann - og nu 76 år gammel fant å måtte trekke seg. Samtidig sank medlemstallet så lavt at man på årsmøtet den 16. juni 1964 alvorlig overveiet å nedlegge hele virksomheten.

På møtet dukket filharmonikeren Sven Nyhus opp, ubedt men ikke uvelkommen. Han ville ikke høre snakk om nedleggelse, men mente at det skulle la seg gjøre å fremskaffe minst 20 nye medlemmer.

Det nyoppførte Samfunnshuset skulle innvies samme høst og den daværende ordfører Karl J. Bjerklund ivret sterkt for å benytte lokale krefter - sangere og musikere - til denne store begivenhet. Takket være disse to herrer og ikke minst kordirigenten Eva Fremming Nyhus, lot begge deler seg gjennomføre.

Samarbeidet med det foran nevnte Nesodden Sangkor skulle komme til å fortsette i de neste 19 år, under våre dirigenter

Sven Nyhus fra 1964 til 1968

Bjarne Fiskum fra 1968 til 1970

Henrik Lindemann fra 1970 til 1971

Øivind Fridén fra 1971 til 1983

mens koret hele tiden ble ledet av fru Nyhus. Ved en rekke anledninger dirigerte hun både kor og orkester i våre fellesnummere.

Vi nevner her med en smule stolthet at orkesteret fra og med den 1.01.1967 ble innvilget medlemskap i NASOL (Norske Amatørorkestres Landsforbund).

Det vil føre for langt her å gi en nærmere omtale av de nevnte dirigenter, om aldri så fristende. Heller ikke kan vi ramse opp hele vårt repertoar i denne perioden, vi nøyer oss med kort å nevne noen:

Grieg:	Landkjenning
Benatzky:	Sommer i Tyrol
Haydn:	Jesu 7 ord på korset
Händel:	Messias

Av "lettere" ting nevner vi en Wiener operetteaften ("I en Grinzing-kafé") med operasangerinnen Else Dehli og med korets medlemmer i wiener-kostymer, sittende (og syngende) ved kafébord på scenen, mens de ble påpasselig servert "vin" av vår lokale "Leopold" - i dåpen egentlig gitt navnet Nils Henrik.

Selv om orkesteret omsider kunne stille med mer enn 30 medlemmer, var det ofte nødvendig å søke hjelp hos profesjonelle musikere, fortrinnsvis da spesialinstrumentalister, såvel lokale som utenbygds sådanne stilte villig opp. Dette gjaldt også for anerkjente solister.

Totalt har dette samarbeide med de nevnte grupper og enkeltpersoner gitt orkestermedlemmene rike opplevelser og erfaringer. Vi tror også at vårt publikum har satt stor pris på våre anstrengelser for å fremføre variert, levende musikk i et relativt lite samfunn.

Det er derfor vi nu med sterkt blandede følelser har sett oss tvunget til å avvikle våre musikalske virksomheter.

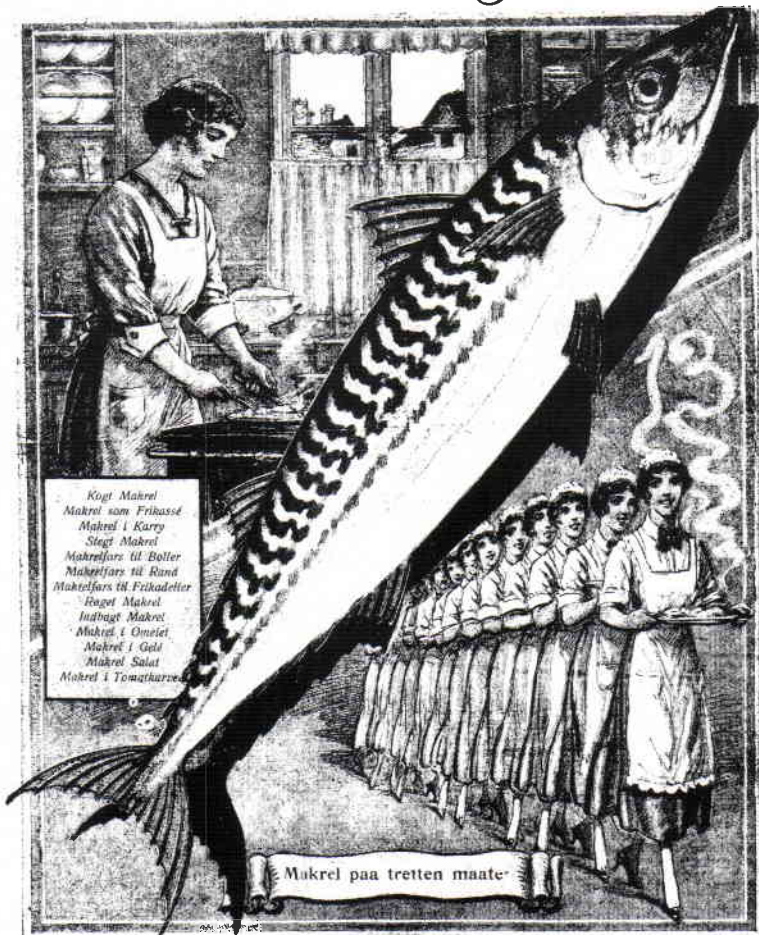
Epistel etter - Falck Olsens "Nesodden Amatørorkester":

Nesodden Amatørorkester ble bevilget et lite årlig tilskudd fra kommunen. Til gjengjeld skulle de spille ved kommunestyrets juleavslutning.

Et år hadde det vært få øvelser og prestasjonene ble deretter. Applausen var liten. Ingen av kommunestyrets representanter fikk seg til å si noe - verken rosende eller negativt. Det ble helt stille.

Da kom det fra representanten Rødseth: "Vi har nå to alternativ. Enten må vi kutte bevilgningen - eller må vi doble den".

ALLERS FAMILIE-JOURNAL

Nær Ishavet er med til maaned gæst af de maanedernes havne, forsvinder ogsaa gjæstet fra Fiskerikødet. Istedet holder ishavet sin indflydelse. Og varen som vækker samtlige længsler hos menneskene fremtinder hos menneskene længslen efter den blanke, sprølle fisk, hvis fiske livsfærdighed ved bræge og i fiskebød skæper dem mangt gjenst. Makrelten er en kende velsmakende og nævnte altsaa-udsætt, og saerlig hilsende for hvem den er en kjær, gammel kjærling vil sikkert med interesse hese omstændige oplysning paa de skjønlige maate at tilberede den paa.

Lars Næverlid:

Fiske i Bundefjorden

Rundt siste århundreskifte ble fisket stort sett drevet av fiskerbruk eller fiskerlag, d.v.s. at ca. 5 mann slo seg sammen og fisket om sommeren. De kunne ha forskjellig yrkesbakgrunn og arbeidet med sitt fag som f.eks. snekker eller skomaker m.v. om vinteren.

I Bundefjorden kunne det være 7-8 lag, hvorav Nesset var viktigst. Ildjernet og Kavringstrand var de største på vestsiden. Bøndene eide landet langs sjøkanten og fiskerne måtte betale avgift eller landslott til dem. Avgiften var satt til 3% pr. gårdsnummer og denne skulle deles likelig på hvert bruksnr. Hvis en grunneier f.eks. hadde 50 br.nr. på sin eiendom (G.nr.), måtte han dele landslotten med alle 50, slik at dette ikke utgjorde de store inntektene. Det var også rettsak mellom fiskere og grunneier helt inne ved Nesset. Fiskerne tapte saken da grunneieren eier på begge sider av fjorden.

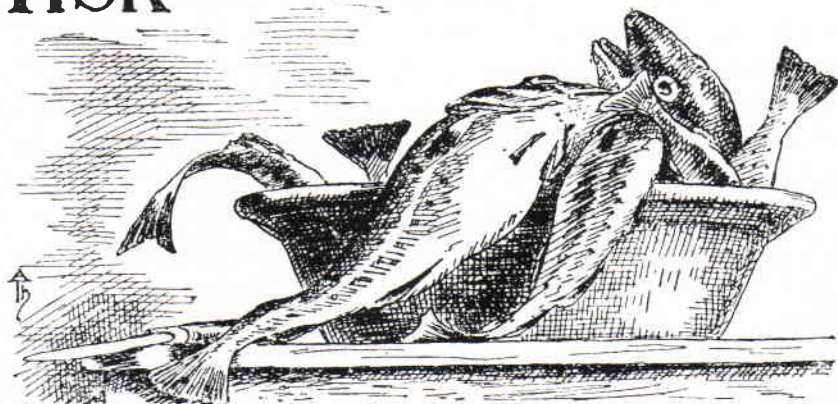
akrellfisket var det viktigste og farkostene var stort sett 17-18 fots robåter. Fangsten ble vanligvis levert i "Borkehølet" (mellom Tollboden og Akershus Festning), og fra innerst i Bundefjorden var det en 3 timers rotur hver vei. Dette foretok de 5 ganger pr. uke, så vi skjønner at dette var lenge før 7 timers-dagen ble innført.

Torsk var det også ganske bra med og i løpet av en sommer kunne det også slumpe til noen få laks.

Reketråling forekom også mellom Presteskjær og Blylaget. Om morgenen var det ofte nordenvind og da seilte og drev båten med trålen sydover. Mot kvelden snudde ofte vinden

seg. Da seilte og trålet de tilbake til Kirkvika hvor rekene ble kokt. Båtforbindelsen var da kommet istand og rekene ble solgt til Carl A. Jensen i Kristiania.

FISK

Ungene drev også sin egen form for rekefiske. Der det var nogenlunde langgrunnt stakk de grankjeeper eller helst einerkjeeper (bresk) ned i leirbunnen. Etter en viss tid hadde det festet seg noen reker på hver kjepp. Disse måtte taes kjapt opp og rekene ristes ned i en medbragt håv. Senere måtte de kokes og så var det å vandre rundt til sommergjester i håp om salg og en liten ekstraintekt.

Om høsten ble det brislingfiske. Med datidens utstyr var man avhengig av at bunnen var nogenlunde ren og slett så nota ikke skulle sette seg fast. Nakkholmrenna d.v.s. fra Nakkholmen og i retning litt vest for Tangen, var den beste plassen på Bundefjorden. Der lå fiskerlagene i kø og ventet på tur. De kunne dra kast etter kast. Nota var 10 fv. dyp og 70 fv. lang. Forhalingslinen var fra 5-6 opptil 10 tauer (1 tauer=60 m).

Å få dratt inn en slik not var tungt og tidkrevende. Det foregikk slik at det på midten av hver båt ble plassert en lang rund kubbe som var konisk. Tvers gjennom denne kubben var det plassert en spillpinne. Fiskeren satt og drog spillpinnen mot seg samtidig som forhalingstauet ble surret på kubben. Da det innhalede nærmet seg enden på den koniske kubben, skulle hjelpemannen flytte det inn mot midten av spillet. Mannen med spillpinnen måtte da slakke ut litt tau og gikk ikke flyttingen fort nok, var det grov kjeft å få etter som det var tungt å hale inn igjen en gang til. Midt på nota var det en ca. 5 m. lang pose (kalv) hvor maskestørrelsen var helt ned til 60 omfar (omfar=antall masker pr. alen). I endene på nota kunne det være helt opp til 12 omfar.

angsten ble levert til datidens fiskehall i Kristiania hvor den ble lagt ned i tønner, krydret og videresolgt som ansjos, mest i Sverige. Senere ble dette fisket mere organisert. Vestlendingene hadde anlagt fabrikker for nedlegging av ansjos og sardiner, og det kom både fiskere og føringsbåter derfra.

Senere og frem til i dag ble ansjosnedlegging en stor virksomhet i Fredrikstaddistriktet, og det meste av fangsten ble fraktet med føringsbåt og med bil dit.

Rundt år 1900 kom båtmotoren for fullt, Grei, Rapp, Sleipner og Alfa m. fl., og dette var jo et enormt fremskritt. Vanligvis ble det lagt inn motorer fra 4-6 hk. opp til 9-12 hk. i de alminnelige robåtene på 17-18 fot, selvsagt større motorer i større båter.

Fiskerne var ikke lenger avhengig av Nakkholmrenna og de andre kjente fiskeplassene i fjorden. De kunne nå fiske og tråle over større avstander der det var fisk å få. Redskapen var stort sett den samme som da de brukte robåten.

Ondt ofte lider den fiskermann, heter det i sangen, og det skulle bli sannhet da krisetiden meldte seg i trettiårene.

Fisker Tormod Granum

Daværende regjering Nygårdsvoll forordnet en krisepakke for fiskere hvor de fikk 1/2 av båtens kostende i krisehjelp. Disse båtene ble populært kalt "Nygårdsvoller" og var å finne langs hele kysten, særlig i Finnmark.

En fisker i Bundefjorden kunne dengang få en 23 fots fiskerbåt for 1560.- kroner, hvorav halvparten i bidrag.

rthur Borgen og Sverre Rødseth var kommunens valgte representanter til Fiskerbanken. P.g.a. sitt store lokalkjennskap skulle de anbefale eller foreslå søknaden avslått.

Fiskerne organiserte seg i 1934 og Bundefjord Fiskerlag ble stiftet.

Fisker Tormod Granum, bosatt i Bomannsvik, var foreningens første sekretær. Dette tillitshvervet hadde han helt til foreningen ble innlemmet i Oslofjordens Fiskerlag. Styre- og møteprotokoller har han tatt godt vare på helt fra starten. Disse har historielaget velvilligst fått låne til kopiering og er et verdifullt tillegg i vårt arkiv. Ishindringer gjorde ofte Bundefjorden uskikket som fiskehavn. Båtene måtte derfor stasjoneres i åpent vann på vestsiden. Tungvindt ble det å skulle krysse Nesodden for å komme hjem og til og fra båten. Granum tok konsekvensen av dette og bosatte seg i Drøbak. Han er nå vel 80 år og med en fantastisk hukommelse. Det er han som har fortalt dette over mange kaffekopper i sitt hyggelige hjem.

Han var også med på Oscarsborg i 1940. Første gang han ikke klarte å komme inn Bundefjorden p.g.a. is, husker han også meget godt. Da måtte han fortøye og overnatte i nærheten av oljetankene på vestsiden. En eldre kone som

Båten tilhører fisker Reidar Karlsen fra Glennestrands som sammen med kona her selger fisk ved Sørby brygge . De solgte både grønnsaker, fisk og bær. Fisken ble også levert til A/L Fiskernes Salgslag i Oslo.

bodde i nærheten advarte ham da med følgende:
Nå kan du legge deg rolig og avslappet til å sove, men du kan resikere å våkne "dau" langt ut på fjorden i morgen tidlig.

I de kalde vintrene var det fiskere som måtte være isloser, d.v.s. de skulle merke med grankvister kjøreveien over fjorden. Det var faste utkjøringsplasser som måtte være slette for bøndene skulle bl.a. også levere store høy- og halmlass til hovedstaden.

På Bekkensten var det fast rasteplass for hest og mann. Der var det ikke sikkert for annet enn at det vanket både øl og sterkere saker. En gang det satt endel bønder og pratet og hygget seg, kom også islosen innom. De skulle vel holde litt gøy med ham og den ene slengte da ut at *der kommer "den bedritne islosen"*. Her er det "kluter" nok til rengjøringen.

Epistel etter "Fiske i Bundefjorden".

Når nota var trukket var det om å gjøre og komme fort fram til telefonen for å melde fangsten inn til Fiskesentralen.

Mellom fiskerne var det en uskreven regel at leveransene skulle leveres i den rekkefølge de ble meldt inn.

En av fiskerne ringte inn og meldte sin fangst på denne måten: "Nå er jeg i Helvete og har 300 sjepper".

Et av stedene hvor nøtene ble trukket bar navnet Helvete.

Bergliot Løes:

Nesodden Helselag

Anna Roland

Takket være Anna Roland, lærer ved Berger og Jaer skole ble Nesodden Helselag startet. Som lærer fikk hun kjennskap til hjemmenes helse og økonomi. På dette grunnlag kontaktet hun endel kvinner i sin omgangskrets og nærområde, med spørsmål om hjelp til strikking og søm av skoleklær til barna. En såkaldt "strikkeklubb".

Klubben ble populær og flere knyttet seg til, særlig fra Berger og Jaer krets. Møtene ble dengang holdt på "Salen", Øvre Røer.

Kvinner fra hele Nesodden ble med etter hvert. Plassen ble for liten, og hva da? Poståpneren på Nesodden, Alfild Lysholm, foreslo å stifte forening med det formål å ansette sykepleierske i bygda. 3 menn ble valgt som et interimstyre, for å utarbeide lover og instruksjoner for pleiersken. Disse var Ole Fastvold (lærer på Jaer), Carl Brække og Hans Evensen.

Siden plassen for møtene allerede var blitt for liten, ble det startet egne lag i bygdas 4 skolekretser, Berger, Jaer, Mykle-
rud og Persilengen. Senere kom Svestad, Alvern, Flaskebekk-
Tangen og Nesoddhøgda.

Den første ordinære generalforsamling ble holdt i 1916 og Alfild Lysholm ble valgt til formann. Styret ellers besto av kretsformennene og selvsagt legen og sognepresten.

Foreningen fikk navnet "Nesodden Tuberkulose og Sykepleieforening", tilsluttet det som i dag heter "Nasjonalforeningen for folkehelsen".

Imidlertid var det ansatt en sykepleierske fra Fredrikstad som het Paula Kristiansen. Hun hadde tiltrådt 6/1-1916 med lønn kr. 600.- pr. år og 0.50 pr. dag når hun ikke var i pleie. Medlemmene skulle betale kr. 0.50, ikkemedlemmer kr. 1.50 pr. dag, for den hjelpen de fikk. Pleiersken hadde mange oppgaver, ikke bare fast pleie, men også besøk i hjemmene, for å se til rekonvalesenter. Det var flere tilfeller av tuberkulose som dengangen var nokså utbredt. I dag er sykdommen heldigvis så godt som utryddet.

Der hvor pleiersken var fast, fikk hun også husmorens plass når denne var syk, med alle de gjøremål det innebar, ofte med mange barn og mann i huset. Kanskje måtte hun også ta fjøsstellet.

Sykepleiersken skulle betjene hele bygda. På en dag kunne det bli flere hjemmebesøk. Da brukte hun sykkel eller gikk, og det kunne bli lange dager. Hun bodde i en liten leilighet som besto av et rom og kjøkken på et sted som het Østvik, nærmeste nabo til alders- og sykehjemmet. Etter at hjemmet ble bygget bodde hun der. Leiligheten til den siste pleiersken var i N.B.B.L., Tangen Terrasse. Hun sluttet i 1966.

Det hendte det var behov for flere pleiersker. Da fikk vi assistanse fra Hygea Sykeformidling i Oslo.

Undertiden, - om ikke så ofte som før, - var det pasienter som måtte sendes til sykehus. Disse ble da fraktet med båt til Oslo. Å få disse fraktet til bryggene bød på store problemer. Hver krets anskaffet da sykekurver med utstyr til utlån. Kurvene ble plassert på skolene Berger, Fjellstrand og Myklerud. For Jaer ble den plassert på Torvet, der den også ble betjent av Anton Løes og hans betjening, siden det tidlig ble anskaffet bil i forretningen. Ellers ble kurvene med pasientene båret til bryggene.

I 1920 ble tanken om gamlehjem fremkastet av den første

formannen. Styre ble valgt, med en representant fra kommunen, Markus Løes, til å utrede planene for hjemmet. Formannen i Myklerud krets, Charlotte Håøen, nevnte at helselaget skulle bygge hjemmet alene uten hjelp av kommunen, men dette ble nedstemt.

Da det etter mange år ble et hjem, ydet helselaget mye økonomisk støtte. På 50-årsjubileumet i 1953 bevilget laget kr. 50.000,- og senere kr. 20.000,- til stue i 2. etg.

Det første bidraget til hjemmet, kom fra Alfhild Lysholm. Da hun sluttet som poståpner, ble det samlet inn en gave. Den utgjorde kr. 250.- og disse pengene ga hun videre til eventuelt "Gamlehjem" da hun skulle reise tilbake til sin hjemby Trondheim.

Skolebarnas helse var en oppgave som passet inn i lagets program. På prøve ble det satt igang legeundersøkelse av barna. Lege var det ikke på Nesodden da, så det ble opptatt forhandlinger med dr. Rangseter i Drøbak. Han påtok seg jobben for kr. 1.- pr. barn. Her var sykepleiersken med og assisterte.

Helsetilstanden på bygda hadde da i grunnen bedret seg. Etter en undersøkelse, ble det kun bevist ett tilfelle av tuberkulose og vedkommende ble sendt til Grefsen sanatorium på helselagets regning.

Barnas tannrøkt var i en dårlig forfatning. Nesodden hadde ingen tannlege. Igjen tydde vi til Drøbak, - til tannlege Selmer Andersen. Dette ble i grunnen en stor økonomisk sak. Helselaget betalte lønn til både tannlege og assistent. Utstyret til kontoret ble også kjøpt av helselagene som i tillegg betalte halvparten av behandlingen av barna. Foreldrene betalte selv det andre halve. - Senere fikk vi tilskudd fra kommunen og fylket til skolebarnas helse-og tannlegebehandling.

I 1937 søkte vi kommunen om de ville overta tannpleien. Av budsjettmessige hensyn kunne ikke kommunen overta all behandlingen dengangen. Helselaget skulle betale for 6. og 7. klassingene ut året, men siden overtok kommunen utstyr og hele ansvaret.

Da måtte vi se oss om etter nye oppgaver og det ble spebarnskontroll etter oppdrag fra Myklerud helselag.

Etter urolighetene i Europa i 1939, henvendte kommunen seg til oss om opprettelse av førstehjelpstasjoner. Tekstilvarer ble innkjøpt og medlemmene sydde utstyr til dette.

Under krigen var det liten aktivitet. Vi hadde da en del penger som vi var redde skulle "gå fløyten". En ordning med dette, fikk vi ved en avtale om at en bestemt person skulle oppskrives som låntager. Men spørsmålet kom aldri på tale. I tilfelle oppløsning, skulle formuen gå til sykestue. Inntektene under krigen ble satt av til sykebilfond.

I 1944 kom svenskehjelpen til skolebarna. Varene, tørrmelk, havregryn, hermetisk kjøtt og gule erter, ble lagret på loftet på gamlehjemmet og helselaget fikk ansvaret for utdelingen. Dette ble litt av en jobb. Varene skulle sendes til hver enkelt skole for 3 mnd. av gangen, utregnet etter antall barn for hver råvaresort. Varene ble kjørt ut med hest. Alt måtte føres på skjemaer og stemme med beholdning og restbeholdningen for dette tidsrummet.

På gamlehjemmet bodde det da en 90 år gammel mann som hjalp til med veiingen på en stangvekt. Han likte arbeidet og jeg var glad for hjelpen. Han trodde vi fikk matvarene av tyskerne og uttalte en gang: "Dem er da snille, men vi må nok betale det".

Til jul fikk vi også gaver. Det var fra Danmark. 520 pakker med diverse pålegg til brød, 5 kg. pr pakke. Disse kom i

november og måtte også lagres på loftet. Det ble mange turer til 3. etg. Ned igjen laget jeg renner fra etg. til etg.

Kleshjelpen fra USA ble også litt av en jobb. Klærne ble lagret på Haslehaugen hvor Nesodden kommune holdt sine møter.

Kretsen sendte inn sine ønsker, og fordeling ble gjort etter prosent av antall medlemmer. Klærne og skoene var ikke i den beste forfatning. Det eneste som skilte seg ut til sin fordel, var 12 pakker med nytt babyutstyr.

Etter krigen ble så spebarnskontroll satt på programmet og satt i drift.

I 1945 fikk helselaget tilbud på en bil, - en brukt Mercedes. Utstyr ble innkjøpt så den kunne brukes til syketransport. Det var nok ikke den behageligste turen antar jeg.

Bilen ble stasjonert på Nesodden Sag og Høvleri som også stilte sjåfør til disposisjon. Betaling for kjøringen ble betalt av helselaget pr. tur.

Isberg a/s tilbød en Volvo sykebil som ble innkjøpt. Nesodden kommune bevilget kr. 5.000,-. Alle velleene ga et engangsbidrag. Denne bilen ble senere overtatt av brødrene Garder.

Så kom arbeidet for psykisk utviklingshemmede barn og ungdom, i form av en innsamling til et hjem i Skedsmo. Det gikk et år til dette formålet, men så ville Svestad ha et hjem på Nesodden, så innsamlingen gikk da senere til vår egen bygd. Denne saken er det største tiltaket vi har hatt. Berger Helselag hadde tidligere kjøpt "Eikebu" av lærer Lofstad. Her ble det så innredet til et daghjem for psykisk utviklingshemmede barn. I 1967 ble Eikebu tatt i bruk, godkjent i 5 år for 7 elever.

I 1970 kjøpte Nesodden helselag Eikebu og begynte plan-

legging av utvidelse. Block Watne a/s fikk anbudet for oppførelse av en bungalow. Bygget ble plassert ved siden av det gamle og forbundet med en overbygget svalgang. Ferdig til bruk med en stor sal, kontor, kjøkken, hvilerom, klosett, bad og garderobe ble kostnadene kr. 700.000,-. Det gamle var betalt med kr. 60.000,- Til finansiering hadde vi utlodning, julemesse og tilskudd fra flere instanser. I Oslo Sparebank måtte vi oppta et lån på kr. 360.000,-.

Driften ble overtatt av "Emma Hjorts hjem", Akershus fylkes hjem for psykisk utviklingshemmede. Som leie skulle fylket betale kr. 4.800,- pr. år for det gamle Eikebu, samt betale renter og avdrag på lånet i Oslo Sparebank på det nye bygget.

Eikebu er nå omgjort til et aksjeselskap, det er blitt et arbeidssenter med Nesodden kommune som hovedansvarlig og Emma Hjort er ute av bildet. Fylket overdro Eikebu vederlagsfritt til Nesodden kommune, - egentlig var det jo helselagets eiendom!

I dag har helselaget gitt Eikebu til Nesodden kommune, som en gave, med ønske om at det fortsatt drives for psykisk utviklingshemmede barn og ungdom.

Helselaget har i alle år støttet og bidratt økonomisk til alt som har med helse og velferd å gjøre på Nesodden.

Helselaget har sogar startet nesten alle tiltak som nå ligger under stat og kommune. Det kan ikke nevnes alle tiltak, men noen viktige må nevnes: Spedbarnsundersøkelse, skolebarnsundersøkelse, tannpleie, vært behjelpelig med alle innsamlinger til inn- og utland, og kjøpt særkalker til Nesodden kirke.

I dag er 75% av medlemmene pensjonister og håpet er, at unge, som nå nyter godt av disse goder som i dag er gratis, kan støtte Nesodden Helselag ved å tegne seg som medlemmer og etterhvert overta etter dem som i dag ikke orker mer.

Behov for private tiltak er fremdeles tilstede.

Eikebu

Frigg
HAYRE

NYMALET-DATOSTEMPLET

Luktfri, ren, frisk, drøi
Christian Holters
GRANAT
GRØNSAAPE

TIEDEMANN'S

KARVET BLAD ER DOG DEN BESTE

C 50

40

30

20

10

0

10

20

30

40

50

SENOR

Master

WEST

JEDDY

SNUS N.I.

MIXTURE

MIXTURE

SI ALTID TILGJENGELIG HÅR DE KJØPE TILBÆ

HER ER EN NY LUKKEMASKIN SÅNNESTEDET HVERDAGS KVALITET

Butikkskilt hos Landhandler

**Sælger hver en Søgnedag
Varer udav mange slag,
Såsom Meeler, Gryner, Malt,
Caffe, Sukker, Flæsk og Salt,
Sæbe, Soda, Sirup, Sild,
Fleere sorter om man vil.
Køb hos os i Kilovis
Til en meget billig Priis!
Specerier, Skraa-Tobak og Snuus,
Dertil Røge-Tobak i Karduus,
Convoluter, Breev-Papiir,
Kølner-Vand som Vellugt giir?
Korte-Varer, Glas av alle Slag er
Med samt Porselæn på Lager,
Garner, Meter-Vare, Klæder,
Strømper, Skotøi, Læder,
Jærn og Taugværk her kan tinges,
Hvilket nu til Almenheedens Kundskap bringes.**

Randi Moe:

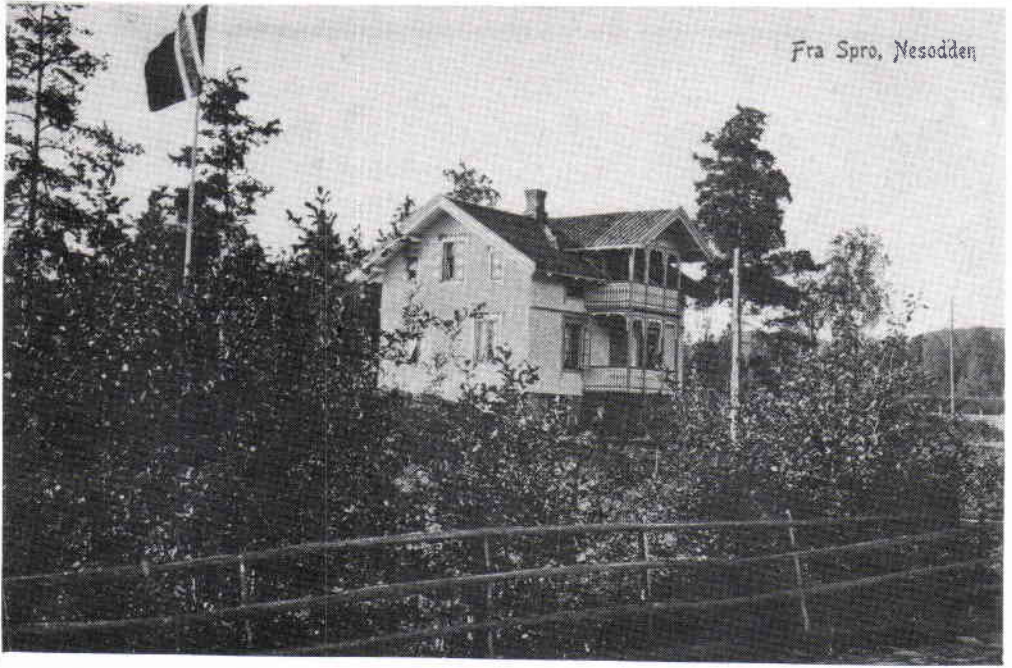
Spro

På oldnorsk betyr det visstnok "strupe". Betegnelsen kan passe fordi seilende snevrer seg inn her mellom Langåra og fastlandet.

Men ellers er det ikke trangt på Spro. Tvert imot. Her er fritt og åpent. Dammer og tjern omkranser området som et perle-kjede. Velholdt gammel bebyggelse og hager beplantet med frukttrær, bærbusker og blomster overalt.

Få vet, eller tenker i dag på Spro som et aktivt område med varierte arbeidstilbud.

"Storhetstiden" for Spro startet opp i siste halvdel av det 19. århundre. Det var da de myrlendte områdene ble gravd ut og demmet opp for å gi mulighet for isdrift.

Når Spro skal omtales, kommer en ikke utenom Julius Dreyer Rosen. Sitt første møte med Nesodden fikk han som losjerende matros i Alværn. Antagelig hadde han mønstret av fra en seilskute. I Alværn bodde også Ole Olsen som hadde tre barn. Det er tydelig at datteren - Anna Sophie Olsdatter - tiltalte matrosen. Det endte med ekteskap.

Julius Rosen kjøpte en del av eiendommen Spro, "Søndre Spro", gnr. 26/4, i 1854. Da var han 30 år. Spro ble dengang drevet som et småbruk som i følge Folketellingsregisteret av 1865 hadde 2 stk, stort fe, 3 stk. får og 3 stk. svin. Hertil noe korn og poteter. Like før, eller umiddelbart etterat han kjøpte Spro, ble han eier av en jakt. På årstider som fjorden var fri for is, var han opptatt med fraktemannsvirksomhet.

Julius Rosen så muligheter ved å investere i isdrift. Om vinteren ble derfor hans hovedbeskjeftigelse is.

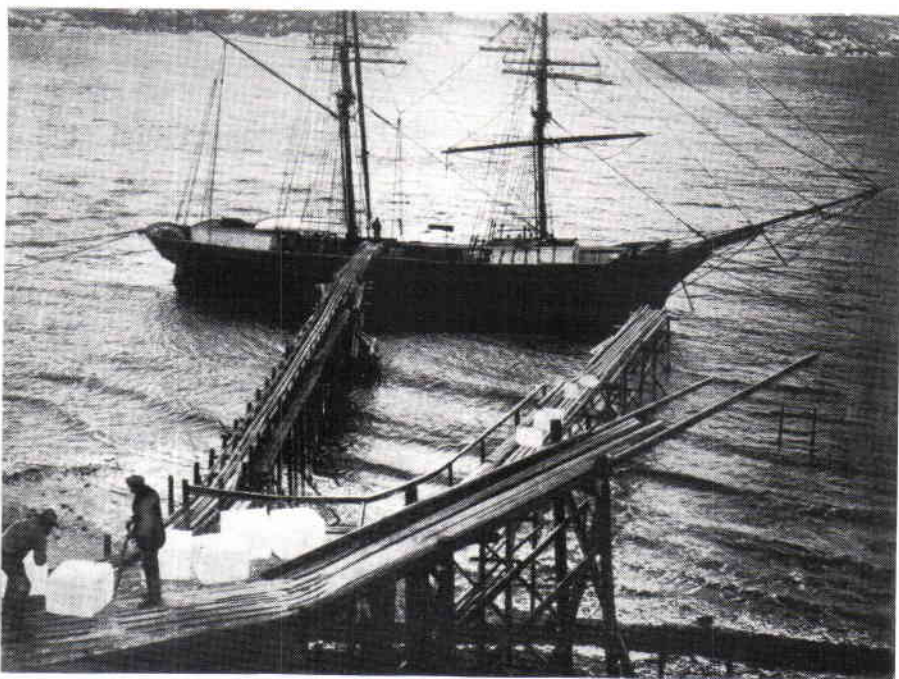
Han ble omtalt som en driftig gårdbruker. I slektshistorien antydes det at det i virkeligheten betyr at det er hans kone og barn som er de driftigste på gårdsbruket. Hvorvidt antallet barn ble 12 eller 9 er det en viss usikkerhet om.

I slektshistorien spekuleres det på hvordan han fikk penger til å kjøpe Spro og i tillegg bygge hus, kjøpe husdyr og investere i en jakt. Han nøyet seg for øvrig ikke bare med denne ene jakten. På et tidspunkt eiet han to jakter og en galeas.

Faren, Mouritz Dreyer, hadde ca. 20 års tjeneste i armeen. Er det kanskje en opparbeidet pensjon som er blitt kapitalisert og som arv har gitt Julius startskapital?

Ingen kan si at arven ble sløst bort. Julius Dreyer Rosen ble en holden kar. Det fortelles at han hadde skutene sine liggende i Fredrikstad om vinteren. Der gikk isen tidligere opp enn inne i fjorden. Når våren kom, tok Julius bena fatt og dro til Fredrikstad. Han hadde penger med. For ikke å risikere å bli frastjålet pengene, overnattet han på en eller annen kirkegård. Der følte han seg trygg på at ingen tok inn etter mørkets frembrudd. At han ikke tok inn på et herberge tyder på at han var gjerrig.

Julius Dreyer Rosen visste å utnytte mulighetene som Spro ga for oppankring. Han satte ned flere fortøyningsfester og tok fortøyningsavgifter. Det lå til sine tider mange seilskuter i bukta samtidig og det var skuter av forskjellige slag. En skipsreder, O.M. Halvorsen, bodde omkring århundreskiftet på Spro. Han hadde mere enn ett skip liggende ganske ofte, blandt annet en bark ved navn "Charlotte", trebark på 642 br. tonn. Den var tidligere kjent som en hurtigseiler fra klippertrafikken med ull på Australia.

Lasting av is i Kristianiafjorden

Nesodden var i siste halvdel av det 19. århundre (sammen med Asker) den ledende iskommune i landet. Området Svestad, Spro og Fagerstrand var blandt de fremste isdrift-områder på Nesodden. I Spro kan nevnes følgende dammer: Rogneskjærdammen, Blekkemyrdammen, Bjerkåsdammen (nå tørrlagt), Themsen, Bråtadammen, Sprodammen, Nydammen, Torghagedammen og Buksedammen. Når de enkelte dammer er anlagt og hvem som har gjort det er ikke undersøkt. Men med temmelig stor grad av sikkerhet er det fastslått at Julius Rosen har foretatt oppdemming av Themsen og Torghagedammen. Muligens var han involvert i anlegg av Blekkemyr- og Sprodammen. 1870-årene var toppen for isdriften. Totalt eksportkvantum fra Nesodden var ca. 30.000 tonn.

I 1870-årene var det forøvrig store omveltninger i eiendomsforholdene på Spro. Spro var preget av så stor aktivitet innenfor forskjellige områder at Spro på folkemunne ble kalt for "London". Navnet "Themsen" trolig som følge av dette. Her var feltspatgruve, sementvarefabrikk, skomakerverksted etc.

Planlegging og drift av isdammer var en omfattende oppgave. Det innbefattet beregninger av damarealer, produksjonskapasitet, lagringsplass i ishus, isrenner, mottagerarrangementer i havner osv. Tilsig av vann fra nedfallsområder måtte etableres og vedlikeholdes. Tidlig på høsten begynte renholdet av dammene og istandsetting før isen la seg. Og isen måtte holdes fri for snø inntil skjæringen begynte.

Isdriften har vært et slitsomt levebrød for folk. I de mest hektiske periodene var det nødvendig med døgndrift som ble påbegynt kl. 12 om natten til lys av parafin- og oljelamper hvis det ikke var måneskinn. Den siste skuten med is gikk ut fra området i 1927. Da hadde Julius'sønn, Alf, overtatt etter at faren døde. Den siste iskontrakten fra Spro til utlandet har han forestått. Lukrativ forretning ble det. Mottaker stilte garanti for kontraktsummen. Samme vinter ble det "fimbul" i Tyskland, Alt frøs til is og det kunne lønne seg å kjøpe innenlands. Alf gjorde krav på garantisummen - og den ble utbetalt. Hermed var mer enn 50 års iseksport og isdrift slutt på Spro. Fram til 1950 ble det imidlertid skåret og solgt is for de to landhandlerne på Spro. Da overtok kjøleskapene og isskjæring var definitivt slutt.

Mange firmaer var involvert i isdriften i området Svestad, Spro og Fagerstrand. Firmanavn som Spro Iscompagni, Christiania Iscompagni, Lake Ice Export Compagny og Spro Ice Export Compagny finnes stadig i dokumenter.

I tillegg til istransport med jaktene har den mest vanlige lasten bestått av plank og sagflis samt brostein fra forskjel-

lige leverandører i Oslofjorden. Losseplass var Borkehullet i Christiania. Noe frakt er foretatt til svenskekysten og til Danmark. Muligens også til Holland, Tyskland og England.

Hva Julius Dreyer Rosen betød for området Spro, kan neppe overvurderes. Han tok opp lån og pantsatte eiendommen sin for å utvide/utbedre eksisterende stier og anlegge nye veier. Hva hadde vært mer naturlig enn at hans navn var knyttet til en av disse veier? Når det ikke er skjedd, må det skyldes uvitenhet om fortiden hos de som har med navnsetting av veier å gjøre.

Da Julius Dreyer Rosen kom til Spro i 1854 var hans nærmeste naboer: Svestadbråten og Storrud. Muligens også en hytte på "Humlesekken". Som følge av Rosens omtenk-somme regulering og fradeling av tomter fra eiendommen Søndre Spro til boligtomter, ble grunnlaget for den nåværende bebyggelse og bosetting dannet.

En høvelig gravferd fikk Julius Dreyer Rosen. En av hans gamle kamerater hevet glasset (på forhånd hadde han nok fått litt for mye) og utbrøt: "Lenge leve gamle Rosen". Sidekameraten trådte støttende til med: "Minde får du legge tel".

Feltspatgruva i Spro er tidligere nevnt. Feltspat ble brukt til porselensfremstillingen. Det var også en eksportvare. Skip kom til Spro og tok produktet med til utlandet.

Stein har vi nok av på Nesodden. Vi skal imidlertid ikke se negativt på det. Spro Stenknuseri var i mange år en stor arbeidsplass. Steinen på Nesodden hadde god kvalitet. Den ble fraktet på lektere til Oslo. Stein fra Spro er bl. a. benyttet som fasadekledning på flere store sentrumsbygg i Oslo, bl. a. Ingvald Nielsens forretningsbygg i Torggaten.

Arbeidsplassene skapte bosetting og bosetting ga grunnlag for landhandlerier. Handelsmennene Kjekstad og Kjærstad drev butikk praktisk talt vegg i vegg.

Fra postkontoret på Spro gikk landpostbudet ut til søndre del av Nesodden og langt inn i Frogn.

Arbeidsplassene forsvant. Rønning-Raggen ga i 1960-årene en del arbeidsplasser for kvinner. Det ble maskinstrykket og montert gensere som bl. a. ble levert til Forsvaret. Rønning-Raggen var et anerkjent merke.

I dag er det ingen bedrifter i Spro. Forretningene og postkontoret er borte. Bortsett fra stor trafikk på riksvei 157, er Spro en fredet plett. Et trygt og godt bomiljø. Men la oss ikke glemme hva det har vært og hva det har betydd.

Ved imøtekommenhet fra vårt medlem, Bjørn Øhre, har vi fått tillatelse til å bruke stoff fra "300 år med familien Rosen" og er takknemlig for det.

Biprodukter av isdriften

Anlegg av isdammer ble påbegynt i tykkeste svensketiden og blandt flere ting som ble plagiert fra svenskene - var sansen for gjedde.

gedder ble satt ut i alle dammer på Spro. For at gjeddene skulle ha noe å leve av, ble det også satt ut mort. Nå er flere dammer tømt for både gjedde og mort og det er i steden flere steder satt ut regnbueørret, til fornøyelse for mange sportsfiskere.

Damisen ble kun skåret en gang om vinteren og det har vært glimrende skøyteis et eller annet sted på de forskjellige dammene hele vinteren gjennom.

Edvin Paulsen kjøpte Storrudbråten inkludert dammen etter at Nils Engebretsen Storrudbråten døde. Edvin Paulsen's bror, Axel Paulsen, nå mere kjent fra TV som "dobbel Axel", oppholdt seg ofte på Spro ifra tiden umiddelbart før første verdenskrig og fremover. Axel Paulsen er ifølge overleveringer, observert mange månelyse vinteraftener på Bråtadammen iferd med å foreta noen hasardiøse hopp på isen, med skøyter på bena. Axel Paulsen som er født i 1855, har vært omkring 60 år i 1915, og hans berømte dobbelthopp er derfor trolig ikke født på Bråtadammen.

I leksika står å lese, at de aller første skøyteløpere skjeldnet ikke så nøye mellom hurtigløp og kunstløp som vi gjør i dag. De beste kunstløpere var gjerne også de beste hurtigløpere og omvendt. En mann som Axel Paulsen representerte like godt begge grenene.

I 1885 fant skøytehistoriens første store møte sted da skøyteløpingens første "verdensmester" uoffisielt ble kåret.

Det var møte mellom Axel Paulsen og nederlenderen van der Zee på Frognerkilen utenfor Oscarshall. Tusener av mennesker overvar kampen som Axel Paulsen vant.

Axel Paulsen's sønn, Harry Paulsen, flyttet også til Spro, først til "Kroken", senere overtok han Storrudbråten etter sin onkel. Han bodde der til han døde, 90 år gammel (ca. 1975). Han benyttet også den speilblanke isen på dammen - til trening for viderekommende. Treningen ga i hvert fall resultater og han gjorde stor suksess i Hollywood i stumfilmperioden, som kunstløper, og ble omgangsvenn med mange kjente stjerner som Charlie Chaplin, Mary Pickford m. f. Hertil hadde han sine egne isshowsarrangementer, hvilket han selv har fortalt ved flere anledninger.

Randi Moe:

Blylaget er både Frogn og Nesodden, utkantstrøk i begge kommuner. Områder som ikke er på prioriteringslista til Bjørn eller Thor. Fjernvann og kloakk når ikke fram dit. Ikke høye skrik av den grunn. Ingen planer om opprør og krav om sjølstyre.

Fellesskapet finner de i Blylaget Vel. Og Vel-huset gir rom for hyggelige sammenkomster. Vel-huset på størrelse med et husbankfinansiert hus. Finansiert gjennom basarer, sommerfester og dugnadsinnsats av vellets medlemmer. Fint plassert på sletta ned mot fjorden. Nyoppusset fordi vellet fyller 75 år. Blanke ruter og små gardiner bak, for å sitere Terje Viigen.

Folket i Blylaget kjenner stedets historie og er stolt av den. Harald Opsand har datoer og årstall for begivenheter. Den gang Blylaget var et sentralt sted. Et sted med både økonomisk og politisk betydning for kommunene. Hit kom telefon, elektrisitet og vei først.

Til Blylaget tråkket de folkevalgte når avgjørelsene i kommunale saker skulle tas. I 2. etasje på Haslehaugen hvor Jørgen Hokholt drev sin landhandleri. Et landhandleri som leverte varer langt inn i Frogn. Og til medbragt matpakke fikk herredsstyremedlemmene servert kaffe av kona til Jørgen.

På Hasle havnet den som hadde tatt en tår for mye, ble rebelsk og måtte i arresten. Dagen etter ble rene canossagangen for stakkaren som måtte rusle hjem etter "løslatelsen". En tår, ja. I 30-årene var det ikke tillatt å selge sterkt øl på Nesodden. Da var Rudi's forretning på andre siden av grensen redningen for tørste sjeler.

Jsskjæring

*Gratulerer
Lieschen*

Christiania 29

C. St. Mæret 1883

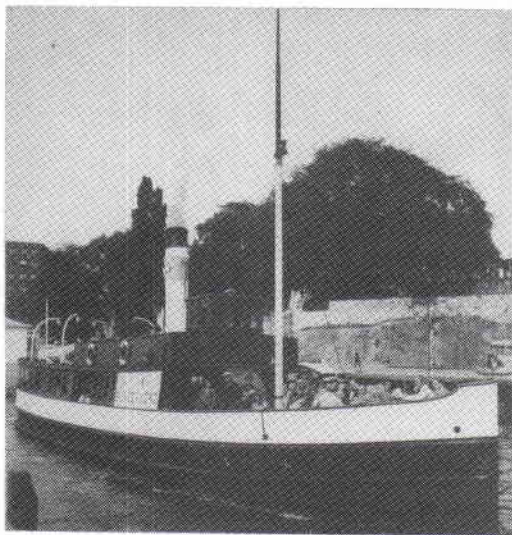
Ved brygga holdt kjøpmann Grøstad til. I sin tid var det losjihus her hvor bl. a. forfatteren Aksel Sandemose trivdes godt. Han var ikke den eneste av kjente kunstnere som gjorde det. Navn som Sinding, Øverland og Torborg Nederås slo seg ned i Blylaget. De to sistnevnte bodde i hus som opprinnelig hørte til i Christiania, adresse Trondhjemsvn. 2.

Blylaget hadde sin storhetstid i "istida". Skuter kom om våren, når isen forsvant fra fjorden. De ble lastet med isblokker som skulle kjøle ned varme kropper lenger syd på vår klode.

Går vi over den usynlige grensa, til Haslum i Frogn, så har det vært både dynamittfabrikk og konserveringsfabrikk her. Frølich het mannen som sto for det. Dynamittfabrikken gikk i lufta. Frølich sto for konservering av provianten Roald

Amundsen skulle ha med på sin ferd mot Sydpolen. Det endte ikke så bra og forholdet mellom Amundsen og Frølich ble ikke godt etter dette. Sto Frølich på Blylaget brygge og skulle til byen, gikk han hjem igjen hvis han så Amundsen ombord i båten som kom fra Svartskog.

Ved markeringen av 75-årsjubileet kunne Knut Strand fortelle om slitet på små og store bruk i gamle dager. Også om gartneriet som hans far, Einar startet. Gartneriet som Knut har utvidet og utviklet, og som er viden kjent for sine julegleder: De lyser opp i mangt et hjem i den mørkeste del av året.

Og så "Bundefjorden" da. Den som de ikke ser mere til på Blylaget. Den forsvandt sammen med skjenkeretten på båtene. Kåre Fjeld er blandt dem som har opplevd båten både som passasjer og ansatt. Som lærling i Oslo dro han hjemmefra kl. 5 om morgenen og hjem igjen med nest siste båt om kvelden. En times tilleggsøvn innover om morgenen gjorde godt. Hver passasjer sin faste plass. Men når isen la seg, ble det ingen søvn. Da gikk døra til "salongen" opp og skipper'n ropte: "Opp og løp gutter"! Og gutta løp på dekket så båten vogga seg fram gjennom isen mot Oslo. Det var ikke alltid

det var nok med å løpe. Ble isen for tjukk, måtte tre mann gå foran med issag og lage råk. Begrepet hurtigbåt var ukjent den gang.

Nå er Kåre Fjeld maskinist og sørger for at passasjerene kommer til og fra Oslo uten løp og issag.

fra Haslehaugen, Nesodden

Haslehaugen

Det var ingen enkel sak å føre Bundefjordbåten i gamle dager. Den skulle kryssé fjorden mange ganger. Onde tunger påstår at skipper'n måtte ha en viss promille for at det skulle gå bra. Hadde de ikke det, fikk de "nerver" ble det sagt.

Ikke alltid var det bare godlukt ombord i båtene. De hadde jo både to- og firbente passasjerer med. De firbente hadde ingen muligheter til å benytte det trange toalettet. Deres etterlatenskaper havnet på dekket.

De firbente skulle til byen for å selges eller også var de kjøpt og skulle til Nesodden. Skjelden hadde de tur/returbillett: En gang måtte en bonde ta kua hjem igjen. Han fikk ikke solgt den. Medpassasjerene undret seg over det. Bonden hadde ikke lyst til å innrømme at det ble bomtur. Derfor forklarte

han til de som spurte, at han hadde lovet kua at den skulle få se hovedstaden.

Sommergjester har det alltid vært mange av på Blylaget. Fru Lian har forklaring på hvorfor så mange havnet der. Ombord i båten spurte de mannskapet hvor det var best å bo. "I Blylaget", var svaret. De fleste av dem bodde selv der. Og hun kan fortelle om store sommerfester med besøk av kjente artister fra Oslo.

Skoleveien har vært lang for mange av grenseboerne. Bodde de på Frogn-siden, var veien til Dal skole lang. Asbjørn Thoresen har fortalt at han måtte trække vei for sine yngre søsken. Trøsten var at de fikk ros av læreren fordi de aldri kom for sent.

I Blylaget finner vi "urinnvånere", folk som har tilhørighet til stedet gjennom generasjoner. Men her har også unge familier kjøpt gamle hus, snekret og malt og skapt gode hjem for seg og sine.

Er nysjerrigheten vakt, så du vil vite mer om Blylaget? Ja, så ta deg en tur der ned. Du treffer bare hyggelige mennesker som mer enn gjerne vil fortelle.

Ved Blylaget-Engen.

Ernst E. Lundeberg

Epistel etter "Blylaget".

Barnebarnet til Jørgen Høkholt på Haslehaugen, Kari Forsberg, forteller at bestefarens sønner måtte delta i arbeidet fra de var ganske små.

Hennes far, Håkon, som startet egen forretning på Hellvik, fortalte at han en julaften ble sendt med hest og slede til Drøbak for å hente dr. Rangsether. En dame var blitt meget syk og Nesodden hadde ikke egen lege den gang.

Da han kom fram til Drøbak, var ikke doktoren ferdig med å innta julemiddagen. Håkon måtte vente - utendørs - til midtdagen var over. Kaldt og guffent var det og en lite hyggelig julaften for unggutten.

A/S BUNDEFJORD DAMPSKIBSELSKAP.

Kontor telefon 26 220. Bryggen telefon 16 208.

Skipene avgår fra Utstikker A i Piperviken.

Vinterrute 1. 1939-40

Gjeldende fra og med mandag 9. okt.

Mølvareer kjøpes best i

JACOBSENS FARVEUDSALG, Skippergt. 25

Rusteforsandring og avgang innell 2 m.a. før rusten foreb.

Fra	Hverdage						Helligdage					
	Førmiddag		Eftermiddag		Førmiddag		Eftermiddag		Førmiddag		Eftermiddag	
Oslø	8.30	11.00	4.30	5.30	7.30	11.30	8.00	11.00	10.00	7.00	11.30	
Oksvold	9.30	11.23	2.58	4.53	5.53	7.53	9.23	11.23	3.23	7.23	7.30	
Urovik	9.23	11.28	3.03	4.58	5.58	7.58	9.28	11.28	3.28	7.28	7.30	
Hølvikstegen												
Hellvik	9.15	11.55	3.10	5.05	6.05	8.05	9.35	11.35	3.35	7.35	7.45	
Boger	9.10	11.40	3.15	5.10	6.10	8.10	9.40	11.40	3.40	7.40	7.45	
Fløyby	9.05	11.35	3.20	5.15	6.15	8.15	9.45	11.45	3.45	7.45	7.45	
Serby		11.30	3.25	5.20		8.20	9.50	11.40				
Torvik		11.55	3.30	5.25		8.25	9.55	11.55				
Prestskjær		12.00	3.35	5.30		8.30	10.00	12.00				
Rudsstrand		12.05	3.40	5.35		8.35	10.05	12.05				
Bonanavik		12.10	3.45	5.40		8.40	10.10	12.10				
Sandfugten												
Ingenrtr. Bad												
Strandkollen												
Strandkogen												
Bekkensten												
Bilend												
Svartskog												
Blylaget		12.15	3.50	5.45		8.45	10.15	12.15				
Solbukta												
Glensetrand												
Nebba												
Brevik												
Kjærnes												
Berglund												
Kaardal												
til Neset											1.00	

Fra	Hverdage						Helligdage					
	Førmiddag		Eftermiddag		Førmiddag		Eftermiddag		Førmiddag		Eftermiddag	
Neset												
Kaardal												
Berglund												
Kjærnes		6.30				7.00						
Brevik		6.35				7.05						
Nebba		6.40				7.10						
Glensetrand		6.45				7.15						
Solbukta		6.50				7.20						
Blylaget	5.10	7.00		12.20	3.55	8.55	1.00				3.30	
Svartskog												
Bilend												
Bekkensten												
Strandkogen												
Strandkollen												
Ingenrtr. Bad												
Sandfugten												
Bonanavik	5.15	7.05		12.25	4.00	9.00	7.30	1.05	5.40		8.35	
Rudsstrand		7.10		12.30	4.05	9.05	7.35	1.10	5.45		8.40	
Prestskjær	5.20	7.15		12.35	4.08	9.08	7.38	1.13	5.50		8.45	
Torvik	5.25	7.20		12.40	4.12	9.12	7.42	1.17	5.55		8.50	
Fløyby		7.25		12.45	4.15	9.15	7.45	1.20	6.00		8.55	
Serby	5.30	7.30		12.50	4.20	9.20	7.50	1.23	6.05		9.00	
Boger	5.35	7.35		12.55	4.25	9.25	7.55	1.26	6.10		9.05	
Hellvik	5.40	7.42		1.00	4.30	9.30	8.00	1.33	6.13		9.10	
Hølvikstegen		7.50		1.05	4.35	9.35	8.05	1.45	6.25		9.15	
Urovik		7.55		1.10	4.40	9.40	8.10	1.50	6.30		9.20	
Oksvold	5.55	7.55		1.15	4.45	9.45	8.15	1.55	6.35		9.25	
til Oslo	6.25	8.20		1.20	4.50	9.50	8.20	2.00	6.40		9.30	

Forbindelsen mellom bryggene inbyrdes kan ikke alltid påregnes. — Passagererne må avlevere billetten ved ilandsstigningen Hver sin billett.

□ Korrespondent med buss i Oksvold.

Is- og kriseforbøhd

Sørensen & Lies Kulkompani A. S. Telf. 17100

